

FUNDAMENTELE IDEOLOGICE ALE SECURITĂȚII EUROPENE**MĂRCĂU FLAVIUS-CRISTIAN¹
CIOREI MIHAELA ANDREEA²****ABSTRACT:**

AVEM NEVOIE DE FUNDAMNETE PE CARE SA PUTEM CONSTRUI UN CADRU CONCEPTUAL AL INTELEGERII SI EXPLICARII SECURITATII. O MODALITATEA INCERCATA SI TESTATA O CONSTITUIE ANALIZA FELULUI IN CARE GANDITORII SI OAMENII DE STAT AU INTELES, PRIN TRADITIE, CE ANUME INSEAMNA SECURITATEA, PRECUM SI SPRIJINIREA PE ACEASTA CUNOASTERE IN STABILIREA PROPRIILOR POZITII. IN EVALUAREA CRITICA A GANDIRII TRECUTULUI, LA INCEPUTUL ACESTEI CALATORII INTELECTUALE NU VOM NUTRI NICI UN FEL DE IDEI PRECONCEPTE IN LEGATURA CU PUNCTUL CATRE CARE NE VOR CONDUCE OPINIILE NOASTRE DESPRE SECURITATE IN FINAL.

KEYWORDS: *SECURITY, LEVIATHAN, PRINCE, SOIAL CONTRACT, HOBBS, TUCIDIDE, MACHIAVELLI, CLAUSEWITZ*

INTRODUCERE

Am decis să abordez acest subiect – *o nouă abordare a securității europene la începutul secolului XXI* – din considerente de actualitate și importanță al acestui subiect. Studiul de față își propune să prezinte noutatea în abordarea securității la nivel European, privita, sau nu, din perspectiva organizațiilor militare. Metodele de cercetare utilizate pentru elaborarea studiului de față sunt: metoda deductivă, relația cauză – efect, analiza de conținut a documentelor (și analiza descriptivă).

¹ Masterand la Universitatea “Constantin Brancusi” din Targu-Jiu, Facultatea de Administratie Publica si Studii Politice Compareate, specializarea Sisteme Administrative si Relatii Internationale

² Masterand la Universitatea “Constantin Brancusi” din Targu-Jiu, Facultatea de Administratie Publica si Studii Politice Compareate, specializarea Administratie Publica Europeana

Omul a dovedit de-a lungul istoriei că are nevoie permanentă de siguranță pentru asigurarea stabilității, iar ca răspuns pentru această realitate a luat naștere conceptul de *securitate*. Dar *ce reprezintă securitate*? A defini înseamnă a delimita, înainte de orice. Metoda obișnuită de a delimita un concept, consideră Giovanni Sartori, este definirea *a contrario*³, prin contrast. Ca să înțelegem mai bine ce înseamnă *teoria a contrario*, voi lua câteva exemple: *care este contrariul albului? Negrul! Care este contrariul iernii? Vara.*

Pentru a stabili *ce este securitatea* trebuie stabilit ce nu este, adică opusul securității: securitatea nu înseamnă război, nu înseamnă anarhie, nu înseamnă lipsa siguranței personale sau incapacitatea unei națiuni de a promova cu succes interesele sale naționale, etc.

Prin *contrastele* folosite mai sus am înțeles ce nu este *securitate*, dar ce este ea până la urmă? Care este definiția ei exactă? Nu poate nimeni da o definiție a securității care să rămână *bătută în cuie*, pe care să o avem ca reper cu toții în viitoarele noastre cercetări. Conform dicționarului explicativ al limbii române, *securitate* reprezintă „*modul de a fi la adăpost de orice pericol; reprezintă sentimentul de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol*”. Pe lângă această definiție regăsită în dicționar, avem diferite definiții date de-a lungul timpului: Ian Bellany consideră că „*securitatea este absența relativă a războiului*”⁴; Penelope Harland-Thunberg spunea în 1982 că „*securitatea reprezintă capacitatea unei națiuni de a promova cu succes interesele sale naționale*”; Martin Laurence consideră că „*securitatea asigură bunăstarea viitoare*” (1983), iar ca ultimă definiție voi folosi descrierea dată în 1989 de către Colegiul Național de Apărare al Canadei: „*prezervarea unui stil de viață acceptabil de către cetățeni, dar care este compatibil cu necesitățile și aspirațiile legitime ale altora*”⁵.

Fiecare din definițiile de mai sus își poate avea originea în contexte istorice diferite – problemele de securitate nu sunt fixe, ba chiar au suferit diferite schimbări de-a lungul timpului: ca exemplu, la începutul secolului XX cea mai bună modalitate de întărire a securității a fost considerată politica pronatalista; după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, politicile de control asupra populației au căpătat o nouă conotație, astfel că nu mai reprezentau sursa securității ci a bunăstării sociale; în timpul Războiului Rece, securitatea s-a limitat strict la termenii militar și a fost văzută din prisma celor doi poli de putere: SUA și

³ Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, (Iasi: Polirom, 1999), 177;

⁴ Buzan Barry, *Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, (Chișinău: Ed. Cartier, 2000)

⁵ A se vedea M. Griffiths, *Relatii Internationale. Scoli, curente, ganditori*, (Editura Ziua, 2003)

URSS; după încheierea Războiului Rece conceptul a asimilat noi domenii în sfera de cuprindere: social, politic, economic, etc⁶.

„Securitatea este un parametru de proces și nu de stare, deoarece încercările unui actor al sistemului internațional de obținere a securității absolute pot produce efectul contrar, inducerea unei stări de insecuritate/amenințare altor actori, care vor întreprinde sau cel puțin sunt tentați să întreprindă măsuri de contracarare ce vor conduce, în final la diminuarea nivelului de securitate al inițiatorului, da nu numai”⁷.

I. FUNDAMENTELE SECURITĂȚII LA HOBBS, MACHIAVELLI, CLAUSEWITZ ȘI TUCIDIDE

“Studierea gândirii acestor teoreticieni nu ne va spune tot ceea ce dorim să știm, dar ne va ajuta să învățăm *cum* – și chiar, într-o anumită măsură, *ce* și *de ce* – să gândim despre securitate”⁸. Prin geniul celor patru s-au pus bazele de plecare în studiul securității, de la începuturile ei în lupta Egiptului cu Hitiții, până la Războiul Rece dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică, se aplică intuițiile lor.

Securitatea este înțeleasă că artă militară, iar războiul este legat inevitabil de stat – este o funcție permanentă a acestuia. Prin urmare securitatea este asigurată de către stat, iar statul este generator de război, astfel că securitatea gravitează în jurul războiului. Iar străluciții precursori ai studiilor de securitate: Hobbes, Machiavelli, Clausewitz și Tucidide sunt considerații principale reprezentanți ai artei militare.

Thomas Hobbes (1588 – 1679)

Prin opera sa principală, "Leviathan" (1651), Hobbes a devenit fondatorul filosofiei statale moderne. Dat fiind că în natură domnește "războiul fiecăruia cu toți ceilalți"(homo homini lupus), oamenii încheie un contract social prin care transferă statului puterea și competența. Legitimitate statului constă și în datoria sa de a garanta securitatea.

Acesta consideră că oricare ar fi urmările unor vremuri de război, când fiecare om este dușmanul fiecărui om, ele sunt și urmările unor vremuri când oamenii trăiesc fără a avea vreo altă siguranță decât cea dobândită prin forță și iscusință deopotrivă. Într-o astfel

⁶ A se vedea Alexandra Sarcinschi, Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale, (București: ed. Universității Naționale de Apărare, 2005)

⁷ Ion Palsoiu, Studii de Securitate, (Craiova: ed. MJM, 2010), 6

⁸ Edward A. Kolodziej, Securitatea și Relațiile Internaționale, (Iasi: Polirom, 2007), 67

de stare, nu este loc pentru hărnicie, căci fructul ei este nesigur; prin urmare, pământul nu este cultivat; nu există nici navigație, nici bunurile care pot fi aduse pe mare; nici construcții spațioase, nici instrumente de a muta sau da la o parte acele lucruri care necesită forța; nici arte, scriere sau societate; iar mai rele decât orice sunt frica neîncetată și primejdia unei morți violente⁹. Acest lucru coincide cu *starea de natură coincide cu starea de război*. Hobbes consideră că, datorită faptului că oamenii s-au născut egali, ei se bucură de acea egalitate a șansei de a-și atinge scopul – de regulă, propria conservare. Totuși, pentru a-și atinge acest scop, ei caută să-i distrugă și să-i supună pe ceilalți. Problema ar consta în faptul că oamenii, ființe dominate de pasiune¹⁰, se lasă pradă concurenței și dorinței de glorie. De aceea, orice încercare de a se asocia este sortită eșecului. Din moment ce aceștia *nu dispun de o putere comună care să-i țină la respect, continuă să se afle într-o stare de război* – o luptă a fiecărui om împotriva celuilalt. “Natura războiului nu constă în lupta propriu-zisă, ci într-o dispoziție cunoscută pentru luptă”¹¹.

După cum afirmă Edward Kolodziej, pentru Hobbes, condiția umană era așadar una de insecuritate inevitabilă, oricâte aparențe de suprafață și percepții psihologice individuale de stabilitate și siguranță puteau fi aduse drept contraargumente. Date fiind ciocnirea nesfârșită dintre preferințele și puținele modalități și mijloace de a le satisface, conflictul era înrădăcinat în schimburile sociale ale oamenilor și ale societăților, realizate cu scopul aplicării neobosite, inventive și fără remușcări a preferințelor lor contradictorii¹².

Hobbes a venit cu un răspuns foarte bun pentru stoparea teamei – transferul securității personale către statul care guvernează: *Se întâmplă ca și cum fiecare ar spune fiecăruia: autorizez acest om sau această adunare, și îi abandonez dreptul meu de a mă guverna eu însumi, cu condiția că și tu să îi abandonezi dreptul tău și să-i autorizezi toate acțiunile în același fel.*

Max Weber a recunoscut că statul modern își are reprezentarea, metaforică, în Leviathanul lui Hobbes. Cel din urmă a fost preocupat de explicarea și înțelegerea securității din punct de vedere al aspectului esențial pentru condiția umană. “S-a concentrat asupra descrierii, explicării și înțelegerii securității ca aspect esențial pentru condiția umană. Rezolvarea dilemei securității, indiferent dacă definitiv sau nu și stabilirea unei ordini

⁹ Adrian-Paul Ilescu și Emanuel-Mihail Socaciu, Fundamentele gândirii politice modern, (Iasi:Ed. Polirom, 1999), 45

¹⁰ Teoria pasiunii centrale – atât la David Hume cât și la Chesterfield: Dacă vrei să te apropii de cineva află-i pasiunile; A controla pasiunile altora înseamnă a controla propriile pasiuni.

¹¹ Thomas Hobbes, Leviathan, (Wilder Publications, 2007), 110

¹² Edward A. Kolodziej, Securitatea și Relațiile Internaționale, (Iasi: Polirom, 2007), 75-76

politice funcționale constituiau condițiile menținerii și reproducerii vieții sociale dincolo de existent membrilor săi. Soluția Hobbesiană a Leviathanului sau crearea unei puteri copleșitoare și legitimarea ei printr-un contract social imaginar, ce ar fi putut apărea la un moment dat în istorie, exact așa sunt – pur imaginare, după cum insistă criticii”¹³.

Niccolò Machiavelli (1469 – 1527)

Alături de Thomas Hobbes, Machiavelli a adus și el contribuții la apariția concepției realismului politic în teoria relațiilor internaționale. Acesta a fost preocupat de chestiunile securității statului ca principala îndatorire a oricărui principe suveran.

Machiavelli are o abordare total diferită față de Hobbes pentru că nu face referire la omul aflat în starea de natură și la nevoia acestuia de a fi guvernat ci se referă strict la conducător, la principe. Principele este parcurs în întregime de observațiile asupra necesității, asupra inevitabilității răului într-o lume care nu cunoaște bunătatea, ci oameni perversi și cruzi. Acest tratat poate fi considerat într-un anumit fel un veritabil manifest politic.

Acesta prezintă principele ca fiind dublu: om și animal datorită naturii sale care și aceasta este dublă. Animalitatea să se rezumă strict la cele două viețuitoare: vulpea și leul. Observăm că Machiavelli nu a ales aceste animale la întâmplare ci pentru caracteristicile proprii pe care le au în înfruntarea sau ocolirea dușmanului. Vulpea, reprezintă însăși viclenia principelui ”care este în special cea în virtutea căreia angajamentele luate capătă o față umană, generoasă, religioasă și pioasă”¹⁴. Machiavelli consideră că principele trebuie să știe să folosească bine mijloacele animalului: ”Trebuie, așadar, să fi vulpe, pentru a recunoaște cursele, și să fi leu, pentru a-i speria pe lupi. Aceia care procedează numai în felul leului nu se pricep deloc în arta guvernării”¹⁵.

Pornind de la cele relatate mai sus ajungem la concluzia că măsurile extraordinare, inclusive folosirea forței, se justifică pentru a restabili și menține securitatea unui stat. ”Puterea reprezintă un concept central în relațiile internaționale dar și un instrument fundamental de analiză în științele politice și sociale. Definierea puterii s-a dovedit o sarcină extrem de dificilă. Întrucât este un concept multidimensional, cu sensuri multiple și uneori

¹³ Edward A. Kolodziej, *Securitatea și Relațiile Internaționale*, (Iasi: Polirom, 2007), 78

¹⁴ Pierre Manent, *Originile politicii moderne Machiavelli/Hobbes/Rousseau*, (Nemira: București, 2000), 19

¹⁵ Niccolò Machiavelli, *Principele*, (Antet: București, 2001), 63

exclusive”¹⁶. Ideea de putere se regăsește în Principele lui Machiavelli unde acesta ne prezintă trecerea de la statutul de persoană privată la cel de Principe – obținerea puterii. El se dedică studiului diverselor mijloace ce servesc acestei transformări: talentul, bunurile altuia, nelegiuirea unită cu talentul – transformări cu ajutorul cărora, Principele, armonizează funcțiunile statului.

“Chestiunea armonizării funcțiilor statului este obiectivul oricărei guvernări, indiferent de influențele mediului de securitate, în așa fel încât să se creeze echilibrul social, atingerea stării de ordine a statului, o ordine capabilă să încorporeze în ea toate forțele în loc de a fi la discreția lor”¹⁷.

În lumea lui Machiavelli, aerul este rarefiat și cerul e înnorat. O umbră misterioasă ne privează de cerul inteligibil. Cu toate acestea, e inutil să încerci să ataci argumentele marelui Secretar. Dar argumentația lui, îmbibată de cruzimea pe care o dezvăluie și o recomandă, nu ar putea prevala împotriva acestui atac: rațiunea își continuă murmurul universal între existențele separate, iar încercarea de a aduna elementele disparate ale unei naturi umane uitate rămâne întotdeauna posibilă.

Carl von Clausewitz (1780 – 1831)

“Pe linia ipotezelor hobbesiene, Carl von Clausewitz a tras concluzia logic potrivit căreia statele, ca și indivizii lui Hobbes, trăiau în condiții de conflict perpetuu tinzând către “războiul pur”. Hotărârea lor de a rămâne independente și autonome, interesele lor conflictuale, precum și viziunile contrare asupra ordinii preferate care le guvernează relațiile au obligat statele să considere războiul un imperativ continuu și o prioritate absolută. Dacă nu ar fi controlat altfel, lupta pentru putere și dominație între state în condiții de anarhie s-ar transforma în finalul extrem al jocului postulat de Hobbes în privința indivizilor”¹⁸.

Clausewitz, în lucrarea sa *Despre Război*, a promovat o viziune diferită bazată pe războiul clasic și inspirată din războaiele napoleoniene. Acesta spunea că “războiul nu este numai un act politic, ci un adevărat instrument politic, o continuare a relațiilor politice, o realizare a acestora cu alte mijloace. Ceea ce mai rămâne specific războiului se referă doar

¹⁶ Gabriel Gabor, *Puterea și Securitatea în Relațiile Internaționale*, în *Echilibrul de Putere și Mediul de Securitate*, (București: ed. Universității Naționale de Apărare “Carol I”, 2011), 151

¹⁷ Gabriel Gabor, *Puterea și Securitatea în Relațiile Internaționale*, în *Echilibrul de Putere și Mediul de Securitate*, (București: ed. Universității Naționale de Apărare “Carol I”, 2011), 155-156

¹⁸ Edward A. Kolodziej, *Securitatea și Relațiile Internaționale*, (Iasi: Polirom, 2007), 80

la natura specifică a mijloacelor sale. Arta militară poate pretinde în general, iar înaltul comandant în fiecare caz în parte, ca direcțiile și intențiile politicii să nu intre în contradicție cu aceste mijloace și aceasta pretenție. Într-adevăr, nu este mică, dar oricât de puternic reacționează războiul, în anumite cazuri, asupra intențiilor politice, această reacție trebuie gândită întotdeauna că o modificare a lor, căci intenția politică este scopul, iar războiul este mijlocul și niciodată mijlocul nu poate fi gândit fără scop”¹⁹.

Acesta spunea, la începutul secolului al XIX-lea, că victoria vine nu din bătăliile câștigate sau prin impunerea uzurii inamicului, ci din atacarea centrelor de greutate ale acestuia.

Clausewitz a observat că războiul își atingea rareori formă pură în relațiile reale dintre state. Războaiele reală contrastau cu “modelul ideal” și “războiul pur”. Acesta din urmă era un joc final dictat de logica puterii, dacă relațiile dintre state erau reduse doar la forță și violență. Constrângerile materiale și de mediu, fără a mai menționa șansa, întârziu sau împiedicau aproape întotdeauna realizarea formei pure a războiului – finalitatea logică a unui schimb de forță și violență între rivali, cu scopul de a obține ce vor. Totuși, constrângerile decisive nu erau de natură materială,. Acestea erau limitele politice și morale impuse folosirii puterii de stat de către regimuri și populațiile lor, în negocierile și tranzacțiile cu alți actori, cu scopul de face “un târg”, înainte de a se ajunge la anihilarea materială²⁰.

Tucidide (cca 460-398 î.Hr)

Grație teoretizării lui Tucidide privind violența și războiul, povestirea sa și lecțiile instructive învățate în urma războiului peloponeziaca încă sunt relevante pentru a înțelege și a explica dilemele de securitate cu care se confruntă popoarele lumii în prezent.

Autorii moderni, mai ales cei preocupați de războiul rece dintre Statele Unite și URSS, au apelat, de asemenea, la descrierea realizată de Tucidide războiului grec pentru a ilustra concepția hobbesiană privind dilema securității dintre societăți și state. După cea de-a Doua Conflagrație Mondială, Japonezii au făcut apel la Tucidide pentru a putea explica înfrângerea primită.

Tucidide a fost primul care, prin relatarea războiului dintre Atena și Sparta în secolul al V-lea î.Hr., a prezentat dilema securității. Potrivit acestuia, dilemă o constituie

¹⁹ Carl von Clausewitz, Despre război, (Editura Militară, București, 1982), 67

²⁰ Edward A. Kolodziej, Securitatea si Relatiile Internationale, (Iasi: Polirom, 2007), 81

tocmai problema forței care trebuie abordată luând în calcul și uzul de forță contracarat ce va fi folosit de către ceilalți actori. Prin urmare, concluzia este că "rezultatul final este un joc în care pierd toți participanții, întrucât războiul acaparează capacitatea oamenilor de a defini condiții acceptabile și tolerabile reciproc pentru securitate și ordine"²¹. Acesta ne spune că Atena nu a avut sorți de izbândă datorită unor erori esențiale în urmărirea securității: și-a concentrat atenția numai supra forței. "Mai întâi, și-a supraestimat puterea de a-i intimida pe aliații oprimați și de a înfrânge Sparta și partizanii ei. Dacă atenienii ar fi reflectat mai mult la neajunsurile unei soluții violente, pure, la securitatea lor, probabil că și-ar fi regândit strategia de cucerire și expansiune. Probabil ar fi căutat șiș a inițieze o relație, indiferent cât de fragile, cu rivalii lor, tocmai pe baza considerațiilor respinse de ei în discursul fatal ținut în fața melienilor"²²

O mare parte a interesului continuu față de relatarea lui Tucidide despre un război antic pentru supremație între doi rivali ireconciliabili constă în expunerea dilemelor de alegere cauzate de căutarea neîncetată a securității. Dacă numai *dialogul melian* este citat drept text de urmat, după cum insistă numeroși analiști de securitate, atunci puterea materială trebuie căutată cu toate forțele. În aceste condiții, securitatea s-ar afla în slăbiciunea rivalilor și aliaților unui actor. Dominația ar aduce cu sine securitatea. Acest sfat a fost cel care i-a aruncat pe atenieni în dificultate. Iar melienii și-au pierdut orașul și viețile din cauza dorinței atenienilor de securitate necondiționată²³.

II. Școala de la Copenhaga și Securitatea

În lucrarea de față, am pus în discuție o problemă în ceea ce privește securitatea, (europeană), referitor la spațiul evoluțiilor militare, instituționale, economice, geopolitice, care au impact asupra securității Europei în special.

În a doua jumătate a secolului douăzeci, conceptul de "securitate" a fost privit ca referindu-se în mod exclusiv la relațiile de securitate militară... "Școala de la Copenhaga" a devenit numele comun pentru întreaga analiză a conceptului de securitate prin care s-a reconceptualizat fundamental înțelesul termenului de "securitate" și al elementelor cărora trebuie să li se asigure securitatea. Toată această literatură a fost generată de anumiți

²¹ Celac C. Sergiu – Mică enciclopedie de politologie, (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977), 401-402

²² Edward A. Kolodziej, Securitatea și Relațiile Internaționale, (Iasi: Polirom, 2007), 89

²³ A se vedea pe larg Edward A. Kolodziej, Securitatea și Relațiile Internaționale, (Iasi: Polirom, 2007), 83-94

analizți asociați Centrului de la Copenhaga pentru cercetare în domeniul păcii și al conflictelor. În mod clar, cei mai influenți analizți au fost Barry Buzan și Ole Wæver. Activitatea lor inovatoare a contribuit major, și în unele cazuri a reorientat dezbaterile asupra naturii securității și a studiilor de securitate. Deosebit de important este felul în care au încercat să “extindă” conceptul de securitate – s-a considerat studiile de securitate ca fiind problematice dacă sunt construite îngust, în jurul dimensiunii militare a securității și excluzând alte dimensiuni.

Școala de la Copenhaga a pus în discuție cine și ce trebuie să fie protejat; în ce dimensiuni trebuie să opereze securitatea, de asemenea, mijloacele prin care limba și discursul influențează interese și acțiuni legate de securitate. Impactul “Școlii de la Copenhaga” a influențat politica majorității statelor membre ale organizațiilor europene de securitate. În 1991, la întâlnirea la nivel înalt de la Roma, NATO a decretat - în limbajul clasic al Școlii de la Copenhaga - că securitatea are acum 5 dimensiuni: militară, socială, politică, economică și de mediu.²⁴

Dimensiunea militară a spațiului de securitate europeană se referă strict la teritoriile “acoperite” de aranjamente militare efective. Alianța Nord-Atlantică și Organizația Tratatului de la Varșovia au fost, pe de o parte, actorii majori ai aceste scene în timpul Războiului Rece. Alianța Nord-Atlantică a fost creată în 1949. Actul fondator a fost semnat de 12 țări, la Washington; Tratatul de la Varșovia a fost încheiat de URSS și “sateliții” săi, în 1955. Între 1949 și 1991 (data auto-dizolvării Organizației Tratatului de la Varșovia) Europa a reprezentat în ochii tuturor, frontul principal al Războiului Rece, într-o lume bipolară. Deși Uniunea Sovietică și Statele Unite s-au întâlnit și s-au confruntat, indirect. Ideologiile și tehnologiile militare în numeroase dispute locale și regionale din întreaga lume, nici una nu a fost mai importantă și mai simbolică decât Războiul Rece din Europa.²⁵

²⁴ Tim Bird și Stuart Croft, “Școala de la Copenhaga și Securitatea Europeană”, în “Studii de Securitate”, British Council, (București: Ed. Cavallioti, 2005), 7

²⁵ Valentin Naumescu, “Spațiul Securității Europene”, în “Studii de Securitate”, British Council, (București: Ed. Cavallioti, 2005), 30-31

Dimensiunea sociala

Ole Weaver²⁶ și Barry Buzan²⁷ subliniază faptul că securitatea socială nu este doar un sector al securității, ci și un obiect distinct de referință care cuprinde menținerea identităților naționale colective, a limbilor vernaculare, a culturilor tradiționale, a religiilor și obiceiurilor unei națiuni.

Acest concept a avut parte de critici, din punct de vedere al abordării, prin dezbaterile pe care le-a lansat. Helen Sjursen susține că “potențiala existență a regulilor și respectul pentru normele care definesc scopul și legitimitatea politicii de securitate, este lăsată neexplorată și neexplicată în ansamblul schemei propuse de școala de la Copenhaga. Astfel ca aceasta schema nu poate ține locul unei posibile schimbări a standardelor normative pentru rezoluția conflictului și întărirea acrodurilor legale de unificare. Cu alte cuvinte, posibilitatea ca politica de securitate să fie, sau să poată fi, transformată într-un instrument de susținere a ordinii legale globale care întărește drepturile individului, mai degrabă decât să fie un instrument cu care este protejat interesul celui mai puternic, nu este cercetată. De aici rezultă, (în abordarea Copenhaga) că politica de securitate va fi guvernată de cel mai puternic, fie va fi preluată de grupuri particulare ca răspuns la amenințările simțite în legătură cu supraviețuirea lor”²⁸.

Dimensiunea economica

Această dimensiune are în vedere două considerente: 1) spațiul economic de piață liberă și 2) spațiul economic al nivelelor înalte de competitivitate. Conform lui Buzan, securitatea în conformitate cu această dimensiune, înseamnă: „*acces la resurse, finanțe și piețe necesare pentru a susține nivele acceptabile de bunăstare a cetățenilor și putere a statului*”²⁹.

Depășind atât spațiul Uniunii Europene ca organizație cât și spațiul geografic, securitatea economică include doar state în care democrația este puternic dezvoltată – aici bunăstarea socială și nivelul de competitivitate sunt ridicate. Ca exemplu, Valentin Naumescu, a luat Norvegia

²⁶ Ole Weaver, *Insecuritate. Identitate: une dialectique sans fin în Entre union et Nation: L'Etat en Europe*, M. Le Gloanec (coord.), (Paris: Presses de Sciences Po, 1998), 93.

²⁷ Buzan, Barry, *Popoarele, statele și teama*, (Chișinău: Editura Cartier, 2000), 31

²⁸ Sjursen, H., (2004), “Arena Working Papers: Changes to European Security in a Communicative Perspective”, WP 1/04 Oslo: Arena), 5-7

²⁹ Barry Buzan, *People, State and Fear*, (Londra: Harvester Wheatsheaf, 1991), 20

care este cu siguranță parte a acestui spațiu economic, cu toate că cetățenii sau au refuzat ca țara lor să devină membră a Uniunii Europene³⁰.

Perspectivă societală

Ole Wæver descrie societatea ca fiind o entitate umană rezultată în urma unui proces de conviețuire dintre oameni și grupuri care poartă o serie de atribute comune (rasă, etnie, limbă, etc.) și care dau expresia unor sentimente comune, cum ar fi: identitatea, valorile și simbolurile. Max Weber consideră că societatea este o comunitate de sentimente care se manifestă în mod adecvat sub forma unui stat propriu, putând fi privită ca o comunitate care tinde să genereze propriul stat.

Facând abstracție de sensul securității naționale și cea individuală, securitatea societală se referă la partea ramasă neacoperită de cele două tipuri de securitate.

Această perspectivă societală a securității stă la baza aspectelor de identitate ale Europei, astfel că beneficiază de o cultură care presupune: acceptarea diversității, a toleranței, a solidarității și respectului pentru ființa umană.

O astfel de abordare este extrem de generoasă reliefând modelele multiculturale în multe regiuni ale Europei, promovând o organizare consociatională în interiorul societății și solicitând o viziune integratoare în procesul decizional. Securitatea societală presupune dreptul de preservare și dezvoltare a identităților culturale, pentru diferitele grupuri și comunități care conviețuiesc în cadrul societăților plurale³¹.

Mediul înconjurător

Buzan susține că securitatea mediului se referă la menținerea biosferei locale și planetare, ca suport esențial de care depind toate acțiunile oamenilor

Această parte a securității acoperă un domeniu complex de conținuturi științifice, civice și politice, cu privire la conservarea biosferei și a echilibrului ecologic, iar în agenda securității mediului se regăsesc: dereglarea ecosistemului (schimbarea climatică), criza energetică (epuizarea resurselor naturale energetice), criza demografică (migrația de masă, sub-urbanizarea), criza alimentară (supraconsum, sărăcia din Africa), criza

³⁰ Valentin Naumescu, "Spațiul Securității Europene", în "Studii de Securitate", British Council, (București: Ed. Cavallioti, 2005), 32

³¹ Valentin Naumescu, "Spațiul Securității Europene", în "Studii de Securitate", British Council, (București: Ed. Cavallioti, 2005), 33

economica (protectia unor economii poluante) si dezordinea civila (distrugerea mediului prin razboi)

Naumescu ne spune ca odata „cu sfarsitul anilor `60, problematica mediului a devenit treptat parte a discursului public occidental, castigand din ce in ce mai multi sustinatori si jucand uneori rolul unei „a treia optiune” politica”³². Pe viitor, problematica mediului inconjurator va deveni, cu siguranta, unul dintre cele mai importante domenii de interes, atat national cat si international. „Partea centrala a argumentarii in favoarea inovaii conceptuale in domeniul securitatii ecologice sau a mediului este chiar potentialul ei mobilizator (...) Eticheta securitatii este un instrument util atat pentru a semnala pericole cat si pentru a fixa prioritati”³³.

Fiecare dintre perspectivele de mai sus defineste un punct central, in cadrul problematicii securitatii ca si un mod de a ordona prioritatile, dar toate sunt intretesute, conform lui Buzan, intr-o stransa retea de legaturi.

Perspectivile (geo)politice, pot sugera un spațiu mai larg al evoluțiilor în domeniul securității luând în considerare toate regiunile conectate (direct sau indirect) cu Europa. Pe lângă țările vest-europene care reprezintă nucleul acestui spațiu , multe alte țări trebuie desigur, incluse, datorită participării lor și impactului, mai mare sau mai mic, pe care îl au asupra agendei de securitate europeană. Din această perspectivă, se cer menționate: SUA, Canada, Rusia, fostele state socialiste din Europa Centrală și de Est, Țările Baltice, Ucraina și Republica Moldova, Balcanii, Grecia și Turcia, Ciprul, Caucazul și într-o măsură tot mai mare, chiar Orientul Mijlociu, prin consecințele evidente asupra securității globale.³⁴

CONCLUZII

Pe parcurs va deveni clar ca acesti scriitori clasici si criticilor lor li se alatura teoreticieni inventivi si influenti, in cercarea de a-si generaliza sau a-si universaliza pozitiiile privind securitatea, Tocami aceasta cautare a unor generalizari – a explica si a intelege securitatea – constituie forta motrice a studierii fenomenelor endemice conditiei umane, dupa cum am ajuns sa o cunoaste, Autorii clasici au demonstrat ca este posibil sa se generalizeze in timp si spatiu. Ei descriu ceea ce spun si fac oameni – ii iau pe acestia ca

³² Valentin Naumescu, “Spațiul Securității Europene”, în “Studii de Securitate”, British Council, (Bucuresti: Ed. Cavallioti, 2005), 33

³³ Ronnie Lipschutz, On Security, (New York: Columbia University Press, 1995), 63

Valentin Naumescu, “Spațiul Securității Europene”, în “Studii de Securitate”, British Council, (Bucuresti: Ed. Cavallioti, 2005), 31-32

atare. Dimensiunile si profunzimea contributiilor lor constituie un bun punct de pornire in reflectia asupra problemei³⁵.

In contemporaneitate, conceptul de securitate va deveni tot mai complex, iar viitorul ne va dovedi ca evolutia acestui concept nu se va opri aici, depinzand doar de tehnologia din domeniul militar, cultural, social si politic al statelor.

Contributia Scolii de la Copenhaga a fost definitorie in domeniul studiilor de securitate si a dezvoltat gandirea asupra securitatii pe continentul european de astazi. Pronind de la o nemultumire datorata ingustarii agendei de securitate din timpul Razboiului Rece, cadrul conceptual de la Copenhaga a avut un impact contemporan foarte puternic.

³⁵ Valentin Naumescu, "Spațiul Securității Europene", în "Studii de Securitate", British Council, (Bucuresti: Ed. Cavallioti, 2005), 95

BIBLIOGRAFIE:**CARTI:**

1. **Barry, Buzan;** *Popoarele, statele și teamă. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Ed. Cartier, Chișinău, 2000
2. **Clausewitz, von Carl;** *Despre război*, Editura Militară, București, 1982
3. **Griffits, M.;** *Relații Internaționale. Școli, curente, gânditori*, Editura Ziua, 2003.
4. **Hobbes, Thomas,** *Leviathan*, Wilder Publications, 2007
5. **Iliescu, Adrian-Paul; Socaciu, Emanuel-Mihail,** *Fundamentele gândirii politice modern*, Ed. Polirom, Iași, 1999
6. **Kolodziej, Edward A.;** *Securitatea și Relațiile Internaționale*, Iași: Polirom, 2007
7. **Machiavelli, Nicollo;** *Arta Războiului*, Antet: București, 1999
8. **Machiavelli, Nicollo;** *Principele*, Antet: București, 2001
9. **Manent, Pierre;** *Originile politicii moderne Machiavelli/Hibbes/Rousseau*, Nemira: București, 2000
10. **Paloiu, Ion;** *Studii de Securitate*, Craiova: ed. MJM, 2010
11. **Sarcinschi, Alexandra;** *Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale*, București: ed. Universității Naționale de Apărare, 2005
12. **Sartori. Giovanni;** *Teoria democrației reinterpretată*, Iași: Polirom, 1999
13. **Sergiu, Celac C.;** *Mică enciclopedie de politologie*, București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1977

ATICOLE:

1. **Gabor, Gabriel;** *Puterea și Securitatea în Relațiile Internaționale*, în Echilibrul de Putere și Mediul de Securitate, București: ed. Universității Naționale de Apărare “Carol I”, 2011
2. **Lasan, Nicoleta;** *Seuritatea – concepte in societatea contemporana*, in Revista de Administratie Publica si Politic Sociale, An II, Nr. 4(5)/Decembrie 2010